

CSALÁDVÉDELEM ÉS TÁRSADALOM- BIZTOSÍTÁS

ÍRTJA:

Dr. KÁDÁR L. LEVENTE

*KÜLÖNLENYOMAT A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI KÖZLÖNY
1929. OKTÓBER-DECEMBERI HÁRMAS SZÁMÁBÓL*

BUDAPEST, 1929

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG (Dr. FALK ZSIGMOND)
Budapest, V-., Hold-utca 7.

AZ AZ ÁLTALÁNOS VÁLSÁG, amelyik a gazdasági életen napjainkban végigvonul, a középosztályon kívül legjobban sújtotta a munkásosztályt.

A munkásosztály támogatására irányuló szociálpolitika mintegy negyedszázad óta mind nagyobb eredményekre tekinthet vissza. Védelmébe veszi a munkásosztályt a munka feltételeinek, a munka körülményeinek kedvezőbb kialakításával, a társadalombiztosítás keretében gondoskodik a beteg, a rokkant, a munkaképtelen munkások létfenntartásának biztosításáról. De ezek a reformok elsősorban a munkást, mint egyént akarják megvédeni és az egész munkaügyi törvényhozás — kivéve a társadalombiztosítási törvényeket — nincs tekintettel a gazdasági és szociális élet magját képező munkáscsaládra.

Ha a társadalom alapsejtjének, a munkáscsaládnak védelmét a szociális törvényhozás figyelmen kívül hagyja, úgy a szociális válság nyugovóra jutását aligha remélhetjük.

A munkásvédelemnek a családvédelemre való kiterjesztését, illetve családvédelemmé való kiépítését a szociális problémák középpontjába helyezte a munkáskérdésekkel foglalkozó közvélemény.

Elég e helyt reámutatnom Párizsban a múlt évben tartott első nemzetközi szociális kongresszusra, ahol egyike a kitűzött kérdéseknek épp a család gazdasági létének biztosítása volt.¹ Ez a kongresszus szervezeténél fogva ugyan alakszerű határozatokat nem hozott, azonban az előadásokból és felszólalásokból az a felfogás jutott kifejezésre, hogy a munkáscsaládok gazdasági létének biztosítására a francia családi támogatás (allocation) bár figyelemreméltó haladást jelent, azonban egy magában a kérdést kielégítően nem oldja meg és számos államban a viszonyok különbözősége miatt be sem vezethető, azonban a család gazdasági helyzetét minden államban a megfelelő rendszabályokkal meg kell erősíteni.

Azt a körülményt, hogy a munkásügyi törvényhozást a családvédelem irányában kell fejleszteni, felismerte a Társadalmi Haladás Nemzetközi Egyesülete is. Ezt a kérdést már a Bécsben tartott második kongresszusa is napirendre tűzte és a folyó évben Zürichben tartott közgyűlése is főként ezzel a problémával foglalkozott.

¹ Première Conférence Internationale du Service Social Paris, 1929. III. kötet 162. és köv. 1.

A kongresszus, amelynek szervezeti szabályzata határozati javaslatok elfogadását lehetővé tette, nyíltan kifejezést adott annak az álláspontnak, amelyik a párizsi kongresszuson csak az előadásokból volt megállapítható.

A zürichi közgyűlésen a családvédelmi politikát tárgyaló határozati javaslat első cikke megállapítja, hogy „A Társadalmi Haladás Nemzetközi Egyesülete a széles néprétegek családjainak jelenlegi gazdasági alapját elégtelennek tartja.”

A közgyűlés nem elégszik meg a gazdasági baj megállapításával, hanem reámutat egyrészt a veszély nagyságára, másrészt pedig az orvoslás sürgős szükségességére. A határozati javaslat erre vonatkozó része a következő:

„A családnak a társadalomra, a nemzetre és az államra kiható nagy jelentősége, valamint a nagyszámú családnak mai súlyos helyzete miatt nem lehet addig várni, amíg a gazdasági erők szabad kifejlődése és az általános béremelések a veszélyeztetett családoknak kellő gazdasági alapját biztosítani fogják. A súlyos helyzet megszüntetésére pozitív társadalompolitikai rendszabályokra van szükség.”

A Társadalmi Haladás Nemzetközi Egyesülete határozati javaslataiban részletezi is azokat a társadalompolitikai rendszabályokat, amelyeket a kérdés megoldására alkalmasnak tart.¹

MINDKÉT KONGRESSZUSON SZÓBAKERÜLT, mint lehetőség a családi munkabér bevezetése, mint a munkáscsaládok gazdasági létének biztosítására alkalmas megoldás.

Azonban a kérdés tárgyalásánál mindjárt a családi munkabér fogalmának a meghatározása igen heves vitákra adott alkalmat, úgyhogy először ennek tisztázásával kell foglalkozni.

A természetben élő egyedek akár a növény-, akár az állatvilághoz tartozzanak is, kettős célra törekszenek: fenntartani önmagukat, fenntartani fajukat.

Az emberi társadalomban is megvan a törekvés az ön- és fajfenntartásra. Csakhogy míg a növény- és állatvilágban mindkettő a természet közvetlen függvényeként jelentkezik, addig az emberi társadalom sokban emancipálta magát a természet közvetlen hatásától. Az emberek önfenntartása már nem kizárólagos függvénye a természet erőinek, a fajfenntartást pedig — fájdalom — a természet törvényeivel ellentétben módosítja az emberi akarat beavatkozása.

Az önfenntartás csak a naponta megismétlődő szükségleteink kielégítése útján lehetséges, ehhez pedig a társadalomnak a szükségletek kielégítésére szükséges javakat elő kell állítania. A termelés legfontosabb tényezője az értéktöbblet előállítására irányuló emberi erő kifejtés: a munka, amelyik a természettel és tőkével együtt biztosítja a szükséges javak előállítását.

De az emberi munka nemcsak a termelésnek tényezője, hanem alapja a jövedelemeloszlásnak is.

¹ Lengyel: A Társadalmi Haladás Nemzetközi Egyesületének harmadik közgyűlése. Társadalombiztosítási Közlöny 1929. augusztus—szeptemberi száma, 441. o.

Míg a tőkeamat és a földjádék élvezetéből az emberek jelentékeny része ki van zárva, addig a termelésben résztvevők munkabérei általában biztosítják az emberiség járadékot nem élvező többségének megélhetését.

A nemzetgazdaságtan Smith Ádám munkájának megjelenése óta egyik legfontosabb kérdésnek tekintette a jövedelemeloszlást s főként a munkabérek elméletének a kidolgozását. A társadalomfilozófiai irányok is legtöbbször a jövedelemeloszlás és a munkabér szabályozásából indulnak ki.

Csakhoggy míg a klasszikus iskola a munkabér kérdését főként a termelés szempontjából vizsgálta: mint a termelési költség jelentékeny részét tárgyalta, addig később mindinkább előtérbe lépett a munkabérnek, mint a lakosság túlnyomó részének önfenntartását biztosító szerepe.

A XIX. században kialakult munkabérelméletek szerint az elméleti (normál) munkabér két határ között mozog: legkisebb mértéke a munkás önfenntartásához szükséges költség, legmagasabb mértéke pedig az az érték, amelyet a munkás a termelés folyamán előállít. Ezek között a végletek között mozognak az összes munkabérelméletek is.

Először Ricardo² hozta a munkabért kapcsolatba a munkás élet-szükségleteivel. Elmélete szerint a munkabér megegyezik egy normái munkáscsaládnak a létfenntartási költségeivel. Normál munkáscsalád pedig rendszerint a két szülő és a két gyermek. Mivel Ricardo elvontan akarja megállapítani a munkabért, vizsgálódásainál a munkáslétszám állandóságát olyképp gondolta biztosíthatónak, hogy a normál munkáscsaládban felnövekedő gyermekek a munkások számát ne változtassák meg. Ugyanis, ha több gyermek születnék, akkor a munkakínálat növekedne, ha pedig kevesebb, akkor a munkáskereslet nem volna kielégíthető, ami a munkapiacra a kereslet-kínálat módosulásával jelentékeppen befolyásolná a munkabérek alakulását.

Ricardo kiindulási pontja a népesedési elméletek megállapítása szerint is téves. Ugyanis meghatározott gyermeklétszámmal nem lehet biztosítani a munkáslétszám állandóságát, mert például két gyermek születése esetén a munkásosztályoknál mutatkozó nagy csecsemőhalandóság, a gyermekek erősebb mortalitása mellett a munkáslétszám csökkenését eredményezné. Arra sem terjeszkedem ki, hogy a nemzetgazdaságtan túlhaladta Ricardo kiindulási pontjának a másik részét, hogy a munkabér egyenlő a létfenntartási költségekkel. Kétségtelen azonban, hogy Ricardo felfogása megtermékenyítőleg hatott a szociális elméletekre.

Így Ricardo elméletére hivatkoznak a családi munkabér hívei. Ugyanis Ricardo elmélete azt a gondolatot is magában foglalja, hogy a munkás létfenntartási költségeiben az utódok felnevelésével járó kiadások is bennfoglaltatnak. Tehát a munkabérnek olyannak kell lenni, hogy abból a munkás nemcsak magát, hanem a családját is eltarthassa. Ha tehát a

¹ Inquiry into the nature and causes of wealth of nations.

² Principle of political economy and taxation.

munkabérnek a család eltartási költségeit magában kell foglalnia, úgy ebből következik, hogy a munkabérnek a munkás családi állapotához kell igazodnia. Az a munkás, akinek felesége és gyermekei nincsenek, minthogy létfenntartási költségei kisebbek, e szerint az elmélet szerint kevesebb munkabért igényelhet, mint az a munkás, aki több gyermek eltartásáról gondoskodik.

Azonban a munkapiacra a bérek rendszerint nem alakulhatnak a munkás családi viszonyai szerint. Ugyanis a gazdasági élet törvényei alapján minden vállalkozó arra törekszik, hogy a legtöbbet a legolcsóbban állítsa elő. Ez a törekvés természetesen azt eredményezné, hogy a munkaadók nőtlen, tehát kisebb munkabérű munkásokat keresnének. Vagyis a munkabéreknek a család viszonyai szerint való alakulása maga után vonná azt, hogy a kapitalista rendszer, amelyben a szabadverseny elve uralkodik, kiszorítaná a családos munkásokat a munkapiacra való érvényesülésből.

Ez az egyéni önzés nemcsak egyeseknél, hanem egész társadalmi osztályoknál mutatkozott, így például Németországban a gazdasági életben a munkaadók nemcsak egyéenként, hanem a maguk összességében olyan egoizmust mutattak, hogy amikor a családi munkabért a generális munkabérszerződések biztosították, mihelyt nagyobb munkakínálat lépett fel, a nőtlen munkások felvételével a családosakat egyöntetűen kiszorították.¹

Azonban Ricardo elméletéből egy következtetést kétségtelenül levonhatunk: tudniillik a termelés érdeke az, hogy a természet rendje szerint a munkások közül kiváló egyéneket az utódok pótolják, vagyis a termelési költségek közé az utódok felnevelését is be kell számítani. Ez eldönti azt a kérdést is, hogy az utódokat felnevelő munkás a termelésben kifejtett munkájáért igényelheti a családja eltartásával járó többet a biztosítását legalább részben, családi munkabér által.

Ezzel az elgondolással szemben a családi munkabérrendszernek nemcsak elméleti, hanem gyakorlati ellenzői vannak.

Heimann² részletesen kifejtette, hogy a családi munkabér fogalma nem egyezik a mi gazdasági életünk alapelveivel. Ugyanis a gazdasági életben a szabadverseny uralkodik, és az árak kialakulásánál ugyanazért az áruért rendszerint ugyanazt az árat fizetik, amit a kereslet-kínálat játéka kialakít. A piacon a drágább áru nem tud versenyezni az alacsonyabb áruval, feltéve, hogy a minősége egyenlő. Az áru ára pedig elsősorban a termelési költségek szerint alakul, a termelési költségek közé tartozik a munkabér is. Tehát az a munkaadó, aki családos munkásainak családi munkabért fizet, nem tud versenyezni az egyéni munkabért fizető munkaadóval. Minthogy a munkaadó — mint fentebb már reámutattam — az olcsóbb munkást keresné, a családi munkabérrendszer ellenkező hatást váltana ki, amennyiben a családos munkást megfosztaná a munkalehetőségtől. Heimann szerint családi bérről csak két esetben lehet szó:

¹ Dr. F. Wunderlich, *Über die Probleme des Familienlohns, der Hauswirtschaftlichen Ausbildung der Auswandererfamilien, der Freizeit der Arbeiter in Deutschland* Karlsruhe, 1928.

² Soziale Praxis XXXI. 1034. és köv. old.

vagy a szabadversenyen kívül álló munkabérpiacon vagy pedig a munkabérpiac kollektív megszervezése esetén. így a munkabérpiacon kívül esik a községi és állami alkalmazottak illetményeinek a megállapítása. Az infláció kétségkívül még a szabad munkapiacon is lehetővé tette a családi munkabért, egyrészt mert a látszólag emelkedő bérek vásárlóereje alul csökkent azon a mértéken, amelyik a család elsőrendű életszükségleteinek a legminimálisabb kielégítését lehetővé tette, másrészt pedig az infláció kiviteli piacokat biztosítva, munkáshiányt idézett elő.

A családi munkabér ellenzői közé tartoznak a szocialisták is. Kiindul pontjuk Marxnak az a tétele, hogy a termelésben előállított munkatermék a munkást illeti meg, és csak a kapitalisztikus termelés fosztja meg a munkást munkája eredményének jelentős részétől. Épp ezért követelésük odairányul, hogy a termelés egész hozadéka a munkásoknak jusson és ekkor a munkabér nem a családtagok számához igazodik, hanem csakis a munkás által termelt értéktől függ.

De nemcsak elméletileg ellenzik a munkásszervezetek a családi munkabér behozatalát. Elgondolásuk szerint a szakszervezeteknek mindig a munkabérek emelésére kell törekedniök, a munkabérharcok leghatalmasabb emeltyűje pedig a ki nem elégtő munkabér. Ha a családos munkások munkabére a megélhetésre nem elégséges, úgy a munkásság elégedetlensége kedvezőbb gazdasági viszonyok esetén ki fogja kényszeríteni a munkabéremelést. Ha pedig azt a munkabért, ami a családos munkás megélhetésére elégséges, általában elérték, úgy a nőtlen munkás gazdasági helyzete és szükségletkielégítési lehetősége kedvezőbben alakul. Míg ha családi munkabérrendszert vezetnének be, ez arra vezetne, hogy a nőtlen, illetve hajadon munkások bérét a munkaadó leszorítaná.

Az angol munkásszervezetek kifejezést is adtak ezen felfogásuknak, kiemelve azt, hogy a családos munkások támogatása kizárólag állami feladat és a családok támogatásának kérdését a munkabérektől függetleníteni kell.¹ Mint érdekes kuriózumot az angol munkásság konzervatív felfogására említhetjük meg Rhys Daviesnak, az angol munkáspárt képviselőjének a véleményét, aki azzal a megokolással ellenzi a családi munkabért, hogy a „munkabérialapra” való tekintettel a családos munkások nagyobb munkabére a nőtlen, illetve hajadon munkások keresményét leszorítaná. Vagyis John Stuart Millnek² a nemzetgazdaságtanban már teljesen túlhaladottnak tartott munkabérialapelmélete még mindig hitelre talál az angol munkáskörökben. Helyesen jegyzi meg Vercruysse,³ hogyha a munkabérialap elmélete igaz volna, úgy a szakszervezeteknek munkabéremelésre irányuló törekvése érthetetlen, hiszen ha a gazdaságban a munkabérek kifizetésére szánt összeg nagysága előre meg van állapítva és az egyes munkás bére egyenlő a munkabérialapot elosztva a munkások számával, úgy a munkabér nagysága matematikailag előre meg lenne állapítva, amiből bérharcok kilátástalansága következnek.

¹ F. Vercruysse, Bericht über die Politik des Familienschutzes. Internationale Vereinigung für Sozialen Fortschritt, 1929.

² Principles of political economy (1848).

³ Idézett munka. 23-24. lap.

Más álláspontot foglalnak el a családi munkabérrel szemben a keresztényszocialista szervezetek. Már a „Rerum Novarum” encyklikából levezethető a családi bér alkalmazásának a szükségessége, és a németországi keresztényszocialista munkásszervezetek általában véve hívei a család gazdasági létalapját biztosító és a keresztény családi életet előmozdító családi bérrendszernek.

Elméletileg vizsgálva a kérdést, a családi munkabér a fentiek szerint a szabadversenyen alapuló gazdasági rendbe nem illeszthető bele. Maga az elnevezés is kifogásolható, mert a munkabér a nemzeti jövedelemnek az a része, amelyik a munkást a termelésben kifejtett tevékenysége alapján megilleti. Már pedig nem a munkáscsalád az, amelyik résztvesz a termelésben, hanem csak maga a munkás. És a munkásság törekvése általában arra irányul, hogy az előállított munka értékének minél nagyobb részét kapja meg munkabér fejében, egyenlő munkáért egyenlő bért akar. Legfeljebb arról lehet szó, hogy a munkás nagyobb életszükségletei alapján, mint családapa nagyobb bérkiegészítésben részesüljön. A családnak azonban igénye van emberi életmódot biztosító jövedelemre. A munkáscsaládok jövedelmének alapja a családok tagjainak munkabérére, s ha ez nem elégséges, a munkaadók, a társadalombiztosítás s az állam részéről juttatott pótlékokkal kell kiegészíteni.

A CSALÁDI MUNKABÉR az ipari államok közül egyedül Németországban érvényesült nagyobb mértékben.

Ugyanis a világháborút követő időben Németországban is az inflációs gazdasági politika érvényesült, aminek következménye a kiviteli mérleg kedvező alakulása és a nominális béreknek emelkedése lett. A munkásság a maga érdekeit általános munkabértarifaszereződésekben biztosította és minthogy a kifizetett munkabérek a család megélhetésére nem voltak elégségesek, a családos munkások részére külön bérfelteteleket állapítottak meg (Familienlohn, Soziallohn).

Azok a különleges szolgáltatások, amelyek a családos munkavállalókat megillették, különböztek a szerint, amint órabéres munkásról, vagy pedig havibéres, illetve hivatalnok alkalmazotról van szó. Ugyanis a munkásoknál túlnyomóan mint órapótdíj került kifizetésre, míg az utóbbi kategóriánál mint családi pótlékot havonta fizették ki.

A családi munkabér részben mint családi pótlék (Hauswirtschaftsgeld, Frauengeld) jelentkezett és ezt megkapta minden családos munkavállaló. Ha azonban a feleség is kereső foglalkozásban helyezkedett el, úgy vagy egyáltalában nem részesült ebben a pótlékban, vagy pedig csak annak lecsökkentett mértékében. Nőtlen, illetve hajadon munkások csak akkor részesülhettek ebben a bérkiegészítésben, ha több felmenőről, illetve testvérről gondoskodtak. Természetesen a munkásnőt is megilleti ez a pótlék, ha férje nem részesült abban, hanem önmaga gondoskodott gyermekeinek eltartásáról.

Ettől a családi pótléktól különbözött a gyermekpótlék (Kinderzulage, Kindergeld). Ebben a családfenntartó akkor részesült, ha gyermekek eltartásáról gondoskodott. Rendszerint arányos volt a gyermekek számával, csak kivételesen emelkedett a sokgyermekű családok javára.

A gyermekpótlékban általában 14, kivételesen 15-18 évig részesülhetett a munkás és 17-19 éves korig a havidíjas, illetve hivatalnok gyermeke.¹

Példaként felhozhatjuk a német bányaipart, ahol a szakmában dolgozó munkások 10 pfennig családi pótlékot és gyermekenként 10 pfennig gyermekpótlékot kaptak, az időmunkabér mellett dolgozók 1½ 2 pfenniget kaptak átlagban óránként. A havidíjasok és hivatalnokok családi pótlékként havi 7.5-8.5 márka családi pótlékot, gyermekeik száma szerint pedig ugyanezt az összeget, mint gyermekpénzt vették fel. Természetesen valamennyi iparágban módosul ezeknek az összegeknek a nagysága.

A munkaadók az így kifizetett családi munkabéreket testületi pénztáraikkal egyenlítették ki, amelyek különböző elnevezések alatt szerepeltek. (Berufs-, Ausgleichs-, Zuschusskasse stb.)

Tanulságos képét adják a családi munkabérek alakulásának a német statisztikai adatok, amelyeket Busse² kormányfőtanácsos dolgozott fel. E szerint Németországban az 1922/23. évben az iparban összesen 1.496 tarifális munkabérszerződést kötöttek és ebből 595, vagyis 39.8% családi bért rendszeresített. Ellenben az 1924/25. évben ugyanazon gazdasági ágakban 1.352 szerződésből csak 98 tartalmazott a családi munkabérről vonatkozó kikötéseket, tehát a családi munkabéreket kikötő szerződések százalékszámát 7.2%-ra esett.

Ennek megfelelően míg 1922-ben 11 testületi pénztár foglalkozott a családi munkabérekkel előállított költség kiegyenlítésével, addig jelenleg alig 1-2 áll már fenn.

MÍG A NÉMETORSZÁGI ipari konjunktúra hanyatlása alkalmat adott arra, hogy az ipari munkaadók a munkások által kivívott családi munkabérrendszert nőtlen munkások tömeges alkalmazásával és a családos munkások kiszorításával megbuktassák, addig Franciaországban háború után a munkaadók a társadalmi szolidaritás követőinek bizonyultak, szemben német kartársaik osztályegoizmusával. Ezzel magyarázható, hogy a francia intézmények nem a hanyatlás, hanem erőteljes fejlődés képét mutatják.³

Ugyanis Franciaországban már a háború előtt akadtak munkaadók, akik a szociális gondoskodás eszméjétől vezettetve hozzájárultak munkásaiknak és alkalmazottaiknak családi kiadásaihoz. Ez a hozzájárulás azonban rendszertelenül és kisebb mértékben történt. Az áraknak háború okozta emelkedése azonban felborította a munkásháztartások egyensúlyát, a frank fokozatos értékcsökkenése miatt a családos munkavállalók éppoly nehézségbe kerültek, mint Németországban, úgyhogy a munkaadók közül mind többen és többen helyezkedtek önként a családi pótlékrendszer álláspontjára. A munkaadóknak első tudatos szervez-

¹ Wunderlich i. m. 7. 1.

² Bericht über die Regelung des Familienlohns in der Tarif-Verträgen. Reichsarbeitsblatt, 1926. évf. 4. sz.

³ L. Première Conférence Internationale du Service Social III. kötet 162. old. M. Bonvoisin, L'Action Sociale des Caisses de Compensation.

kedését Grenoble-ben 1918-ban látjuk, amelyet egész Franciaország követett.

A francia rendszernek két alappillére van, az egyik a családi pótlék (allocations familiales), a másik a kiegyenlítő pénztár (Caisse de compensation).

A családi pótlékok a munkásoknak és a hivatalnokoknak nyújtott különleges szolgáltatások, amelyeket megállapított bérükön felül kapnak abból a célból, hogy családjukat és gyermekeiket eltartsák.

A családi pótlékokat kizárólag a munkaadók fizetik, önkéntesen, a munkások annak költségeihez semmivel sem járulnak hozzá. A családi pótlékok nagysága a gyermekek számától függ: vannak munkaadók, akik a családi pótlékaikat a munkásgyermekek számával egyenes arányban emelik, míg mások a többgyermekes családokat aránylag is nagyobb segítségben részesítik.

Nehogy a családi pótlékok kifizetése egyes munkaadóknak figyelembe vehető előnyt vagy hátrányt jelenthessen, a munkaadók kiegyenlítő pénztárakban egyesülnek. Ezek a pénztárak szervezetükkel a felmerülő családi pótlékterheket elosztják és kiegyenlítik a különleges családvédelemmel felmerülő költségeket. A pénztárak vagy egyes szakmák szerint, vagy pedig szakmákra való tekintet nélkül helyenkint alakulnak meg és autonóm állapítják meg a családi pótlékszolgáltatások nagyságát, valamint azt az arányt, amelyben az egyes munkaadóknak a költségekhez hozzá kell járulni. Rendszerint évnegyedenként állapítják meg a teherviselés arányát és osztják el a felmerült költségeket.

A kiegyenlítő pénztárak kettős irányban támogatják a családok és sokgyermekes munkásokat: egyrészt pénzbeli juttatásokkal ezek vagy tulajdonképpen családi pótlékok, vagy születési jutalmak, másrészt kiegészítő szolgáltatásokkal, amelyeket más államokban jórészt a társadalombiztosítás fedez.

A kiegyenlítő pénztárakra vonatkozólag érdekes adatokat tartalmaz Bonvoisin említett előadása.¹

E szerint Franciaországban a családi kiegyenlítő pénztáraknak a száma volt: 1920-ban 6, 1925-ben 160, 1928-ban 217.

Az érdekeltek számának fejlődését a következő táblázat mutatja:

1920-ban	10.000 munkaadó	50.000 munkás	4,000.000 frank kifizetéssel		
1925-ben		1,150.000	„	142.000.000	„
1926-ban	20.000	„	1,500.000	„	260.000.000

Ezeknek az adatoknak a jelentőségét akkor látjuk, ha összehasonlítjuk a francia munkásságnak összlétszámával. Ugyanis az 1928-as adatok szerint hozzávetőlegesen már 3,870.000 munkásra terjed ki a családi pótlék rendszere, ami a 4½ millió ipari munkásnak a $\frac{3}{5}$ része.

A kiegyenlítő pénztáraknak a népesedéspolitikai szerepe kidomborodik abból a körülményből is, hogy a családi pótlékokat a gyermekek arányában fokozatosan emelik.

¹ Lásd Première Conference Internationale du Service Social III. kötet 162—178. és 216-220. l.

Így például a jelentősebb iparágak közül:

	<i>a fémiparban</i>	<i>a textiliparban</i>
1 gyermeces család	4%-át	9%-át
2 „ „ „	10%-át	19%-át
5 „ „ „	40%-át	63%-át

kapja átlagosan a családapa bérének.

Ezenkívül születési jutalom gyanánt 300-500 frank jutalmat adnak, viszont a gyermekét szoptató anya 304 frank szoptatási segélyben részesül.

A pénzbeli juttatásokon kívül a kiegyenlítő pénztárak egyéb család-védelmi tevékenységet is fejtenek ki.

Így az egészségügyi védelem terén védőnőket tartanak, szülő- és anyaotthonokat állítanak fel, védelmi központokat létesítenek és nyaraltatják úgy az anyákat, mint gyermekeiket. A szülő anyáknak szülészeti intézetbe való elhelyezését azáltal teszik lehetővé, hogy a többi gyermeket a szülés és gyermekágy ideje alatt külön otthonokban gondozzák.

Ennek az egészségügyi védelemnek a hatása szembetűnően mutatkozik, így a tagoknál a születési szám lényegesen magasabb és folytonosan emelkedik. Míg Franciaország 15-60 éves lakosságához viszonyítva a születési szám csaknem állandóan 30‰ addig a családi pótlékban részesülőknél már 1925-ben 37‰ volt, 1927-ben pedig 38-9‰-re emelkedett. Az egészségügyi védőintézkedéseknek tulajdonítható, hogy míg a halvaszülöttek száma Franciaországban 37‰ addig a kiegyenlítő pénztárakhoz tartozóknál csak 2‰.

A halálozási viszonyok kedvezőbb alakulását a következő táblázat tünteti fel:

	<i>A születések számához viszonyítva a csecsemőhalandóság</i>	
	<i>országos átlagban</i>	<i>családi pótlékban részesülőknél</i>
1925. évben	80‰/00	51‰/00
1926. évben	97‰/00	62‰/00
1927. évben	83‰/00	54‰/00

A FRANCIA CSALÁDI PÓTLÉKRENDSZERREL szemben leginkább két irányban merülnek fel ellenvetések.

Az egyik ellenvetés az, hogy a családi pótlék és a kiegyenlítő pénztárak rendszere a mezőgazdaságban megvalósíthatatlan. A statisztikai I adatok kétségtelenül igazolják, hogy Franciaországban a 217 kiegyenlítő pénztár közül a mezőgazdaságban mindössze 35 működött, ez is igen csekély taglétszámmal és forgalommal. Ennek oka nyilván az, hogy a mezőgazdaságban nehéz elválasztani a munkaadó és munkavállaló fogalmát: mert a kis- és törpebirtokosok nemcsak mint munkaadók, hanem mint munkások is érdekelve vannak. Másrészt pedig a mezőgazdasági munkásoknál a lakáskérdés, a tej ellátás nem ütközik oly nagy nehézségekbe, mint az ipari munkásságnál, viszont a gyermekek már serdülő korban segítségére vannak a szülőknek és keresményükkel támogatják őket.

Igen nagy különbség a mezőgazdaságban, hogy míg az ipari munkásságnál nagyon fontos cél az, hogy az asszonyt a kereső tevékenységtől

a családi tűzhelyhez visszavezessék és a családi pótlékrendszer mellett azok az anyák, akiknek három vagy ennél több gyermekük van, szabály szerint felhagynak a külön kereső tevékenységgel, addig a mezőgazdaságban az anya foglalkozása egyáltalában nem zavarja, legalább is kisebb birtokosoknál a gyermeknevelés munkáját.

Éppen ezért a francia családi pótlékrendszer is csak a nagyobb számú munkással dolgozó és a közérdekért inkább áldozatra kész nagybirtokosok között honosulhatott meg.

A másik ellenvetés, amelyet a francia rendszerrel szemben felhoznak, hogy a francia kiegyenlítő pénztárak szükségességét és eredményeit az indokolja, hogy nem épült ki még Franciaországban a társadalombiztosítás. A társadalombiztosítás kiépülésével az anyasági biztosítás, a családok egészségügyi gondozása, az egészséges munkáslakásokról való gondoskodás, az özvegyi és árvajáradékok engedélyezése és biztosítása a társadalombiztosítás feladata lesz. Továbbá, hogy a társadalombiztosítás járulékaival megterhelt munkaadók nem lesznek hajlandók olyan áldozatokra, amilyeneket eddig a családi pótlékrendszer érdekében meghoztak.

Erre az ellenvetésre a párizsi Szociális Kongresszuson megfelelt Rey,¹ aki ismertette az Elzász-Lotaringiában uralkodó viszonyokat. E szerint a francia igazgatás megtartotta a német társadalombiztosítás ott kiépített rendszerét, azonban a munkaadók ezt önkéntesen kiegészítették a családi pótlékrendszerrel. És pedig ez a mozgalom olyan kedvezően fejlődik, hogy a Mühlhausenben működő kiegyenlítő pénztár Franciaországban a harmadik, a strassburgi pedig a negyedik.

A FRANCIA CSALÁDI PÓTLÉKRENDSZER sikerének a titka nemcsak a munkaadók hazafias érzése, hanem az a körülmény is, hogy míg Európa legtöbb országában munkahiány van, addig Franciaországban nincs elegendő munkás. Ennélfogva a munkaadók érdeke az, hogy megelégedett, családi otthonnal rendelkező munkásságuk legyen, mert a családos munkás nemcsak megbízhatóbb, szorgalmasabb, hanem helyváltoztatása is nehezebb, ennélfogva jobban ragaszkodik munkahelyéhez, bérharcokra kevésbé kapható.

Mivel a francia munkaadók a kiegyenlítő pénztárak működését saját érdekükben állónak tekintik, nem volt szükség törvényes intézkedésre.

Bár két törvényjavaslatot nyújtottak be a családi pótlékok kötelezővé tételére, az egyiket Jean Lerolle, a másikat Landry miniszter. Az első javaslat szerint minden a kereskedelemben, iparban vagy mezőgazdaságban, valamint a szabadfoglalkozásokban működő olyan munkavállaló, akinek legalább 500 alkalmazottja van, köteles valamely engedélyezett kiegyenlítő pénztárba belépni.

A francia kormánynak múlt évi december hó 20-án benyújtott javaslata kötelezővé teszi, hogy azok a vállalkozók, akik az államnak, megyéknek, községeknek vagy nyilvános intézetnek legalább 20.000

¹ I. m. 214. old.

frankot kitevő szállításra ajánlatot tesznek, csak akkor vehetők figyelembe, ha tagjaivá válnak az említett szervezetnek. Ez a törvényjavaslat csak kiterjeszti az 1922 december hó 19-én kelt francia törvényt, amely lehetőséget ad arra, hogy az említett intézményeknél szállításra pályázókat családi pótlékok adására kötelezzék: ennek végrehajtását azonban az intézmények többségére eddig felfüggesztették.

SOKBAN HASONLÍT a francia családi pótlékrendszerhez a belga bérkiegyenlítő pénztárak szerepe. Itt a fejlődés oly hatalmas volt, hogy a munkásságnak csaknem Ve'át foglalkoztató munkaadókat egyesítette. Belgiumban a bérkiegyenlítő pénztárak kötelező létesítésére vonatkozó javaslatot nemcsak a keresztényszocialisták pártolták, hanem a szociáldemokrata szakszervezeteknél sem volt komoly ellenzéke.¹

Az 1928 április hó 14-én kelt és a családi pótlékokról szóló belga törvény az első, amelyik a családi pótlékok kérdését általánosan szabályozza.²

Ez a törvény kötelezi mindazokat a vállalkozókat, akik az államnak, tartományoknak, vagy községeknek olyan szállításokat eszközölnek, amelynek összértéke legalább 50.000 frankot elér, a király által jóváhagyott bérkiegyenlítő pénztárakba belépjenek. A királynak felhatalmazást ad a törvény arra, hogy a törvény rendelkezéseit nyilvános és közhasznú intézményekre kiterjessze.

A törvény a gyermekek részére fokozatosan emelkedő családi pótlékot állapít meg. E szerint az első gyermek után 15, a második után 20, a harmadik után 40, a negyedik gyermektől kezdődően pedig 80 frank a havi családi pótlék.

A törvény megállapítja a kiegyenlítő pénztárak szervezetének az alapelveit. A pénztári autonómia részére lehetővé teszi, hogy a családi pótlékokon felül más szolgáltatásokat is rendszeresítsenek. Például születési jutalmakat, szoptatási segélyeket és egyéb előnyöket. Az egyes kiegyenlítő pénztári szabályzatok kormányhatósági jóváhagyástigényelnek.

A pénztárak szervezetén belül gondoskodás történik egy kiegyenlítő bizottságról is, amelynek egyforma arányban tagjai az érdekelt munkaadók és munkások.

A kiegyenlítő pénztárakat általában véve megilletik mindazok az előnyök és kiváltságok, amelyek a balesetbiztosító pénztárakra engedélyeztettek.

A kiegyenlítő pénztár ügyeinek legfőbb irányítása egy bizottság feladata, amelyik az ipar, munkaügyi és népjóléti minisztériummal kapcsolatosan működik. Tagjainak száma 11, akiket a király nevez ki, ebből hármat a munkaadók, hármat pedig a munkás szövetségek által kijelöltek közül.

A pénztárak működését az említett minisztérium által kinevezett állami felügyelők őrzik ellen.

¹ Részleteket lásd : Georges de Leener: Les Caisses de Compensation des Allocations familiales en Belgique, leur role, leur législation, leur avenir. Bruxelles, 1929.

² Teljes szövegét lásd: Bureau International du Travail. Serie Legislative 1928. Belg. 3.

Ezek a kedvezmények a kiegyenlítő pénztárak működését annyira megkönnyítették, hogy a törvény életbeléptetése óta Belgiumban több mint 40 bérkiegyenlítő pénztárt ismertek el hivatalosan.

A CSALÁD GAZDASÁGI LÉTALAPJÁT sem a gyakorlatban már túlhaladottnak tekinthető családi bérrendszer, sem a Franciaországban és Belgiumban bevezetett családi pótlékok kifizetése végett alakult kiegyenlítő pénztárak nem tudták kielégítően biztosítani.

A kiegyenlítő pénztárakban rendszeresített családi pótlékrendszer hibája, egyrészt, hogy nem általános, ennél fogva nem terjed ki a munkásság összeségére, másrészt pedig nem kötelező, ami módot ad, hogy a munkaadók jelentékeny része kivonja magát a terhek viselése alól.

Hogy Franciaországban és Belgiumban aránylag kielégítő eredményeket értek el, annak oka egyrészt az emített államokban uralkodó munkáshiány, másrészt pedig a társadalmi szolidaritizmus nagyobb átütő ereje. Ahol a munkaadó osztályegoizmusával találkozunk, mint Németországban, a rendszer megvalósíthatatlan.

Az említett két országon kívül, ahol a kiegyenlítő rendszer alapfeltételei megvannak, a munkásság hasonló intézmények bevezetésétől húzódozik. Ugyanis a kiegyenlítő pénztárak a munkaadók járulékaiból fedezik a szolgáltatásaikat, ennek pedig atyáskodó, patrimonialis jellege van, amit az osztályérdek és osztályellentét alapjára helyezkedő munkásszervezetek elleneznek.

Elméletileg vizsgálva a kérdést, nincs kizárva a lehetősége annak, hogy az állam a családi pótlékok rendszeresítését az összes munkaadókra nézve kötelezővé tegye, azonban itt szembetalálkozunk azzal a ténnyel, hogy amíg az állam nem tudja a már működő különböző szociális biztosításokat a termelés valamennyi ágában kötelezővé tenni, addig a családvédelemmel járó terheknek a munkaadók összeségére való áthárítása — elsősorban a mezőgazdasági munkaadókra gondolok — aligha lehetséges.

A MUNKÁSSÁG A CSALÁDVÉDELEM KÖLTSÉGEIT elvileg az államra kívánja hárítani. Erre nézve az angol, a német munkásszervezetek nagy részének a véleménye általában megegyezik,¹

Kétséget nem szenved, hogy valamennyi állam magánjogának családjogi tételei szerint, az utódok felnevelése, eltartása a szülők kötelessége tekintet nélkül arra, hogy a nemzeti jövedelemben, mint földjáraadékosok, tőkésék vagy munkások részesülnek-e. Az is kétségtelen, hogy úgy a nemzetnek, mint a társadalomnak igen fontos érdeke, hogy a nemzeti jövedelem jelentékeny részét előállító munka termelékenységére munkaképes utódok születésével növekedjék.

Az állami élet kezdetlegesebb fejlődési fokán azokban az esetekben, amikor a szülők nem tudtak gyermekeik felnevelésével megbirkózni, a társadalom sietett a jótékonsági elv alapján segítségükre. Az emberi szolidaritás kezdetben a keresztény karitás formájában nyilatkozott meg és ennek munkája, amint a Rerum Novarum enciklika részletesen

¹ Lásd Vercruysse i. m. 13.

kifejtette, pótolta azokat a hiányokat, amelyeket a munkás kereseti tevékenységével fedezni nem tudott. A keresztény karitásznak egyik legszebb hajtása a gyermekvédelem, amelyet utóbb a községek és az állami élet megerősödése után az állam, mint a közsegélyezés egyik módját gyakorolták.

Az állam azonban nem elégedett meg a gyermekvédelem szubszidiárius gyakorlásával, hanem a keresetképtelen vagy elégséges jövedelemmel nem rendelkező munkáscsaládok preventív támogatását is feladat-körébe vonta.

Az állam családvédelmi politikájának egyik kiinduló pontja az, hogy fennmaradásának alapja az új nemzedéknek erkölcsös és a gazdasági életben érvényesülő szociális emberekké való felnevelése.

Tehát az állam érdeke megkívánja, hogy a már megszületett nemzedék felnevelésének eredményessége végett, akár megelőzően, akár utólagosan biztosítsa az összes gazdasági, higiénikus és erkölcsi feltételeket, nehogy a felnövekedő egyének pusztulása, vagy leromlása az állam létét veszélyeztesse, vagy legalább is felesleges kiadásokat okozzon.

A másik kiinduló pontja az állam családvédelmi tevékenységének az a népesedéspolitikai megfontolás, hogy a születési szám fokozatosan gyorsuló csökkenésével szemben pozitív beavatkozásra van szükség. A születési szám csökkenése ellen irányuló minden küzdelemnek a kiinduló pontja a család morális és anyagi megerősítése.

A XIX. század folyamán kialakult kapitalisztikus gazdasági rendszer nem kedvezett a családi életnek.

Ugyanis az embereket csakis, mint munkásokat értékelték annyiban, amennyiben a termelés érdekében munkaerejüket bérbeadták. Ha tehát munkásra volt szükség, lelkiismeretfurdalás nélkül vették igénybe nemcsak a családapa, hanem a feleség, sőt a fejletlen gyermekek munkáerejét is. Ezt a fejlődést a kapitalizmus nemcsak tűrte, hanem egyenesen kikényszerítette a munkabérek alacsony megállapításával. A munkapiacra ennek következtében erkölcsi szempontok egyáltalában nem érvényesültek, a család jövedelme egyenlő volt a dolgozó szülők, illetve gyermekek keresményével. A munkáskizárások, a sztrájkok, a munkahelyváltások, az asszonyok és gyermekeknek gyárakba való bevonulása szétzillesztette a családot.

A szociálpolitika ezekkel a jelenségekkel szemben vette fel a harcot. Azonban a szociálpolitika főként a munkással, mint egyénnel foglalkozott és a család különleges védelmére egész a legutóbbi időkig alig terjeszkedett ki.

Az államnak a családdal szemben gyakorolt magatartása sem volt | kielégítő. Magánjogilag, a családi jogok, a tartási kötelezettség, az örökjog szempontjából szabályozta jogviszonyaikat, de egyáltalában nem rendezte a családnak a gazdasági életben elfoglalt szerepét. Nemcsak hogy gazdaságpolitikailag nem kedvezett a családnak, hanem pénzügyi jogrendszerében egyenesen a család érdekei ellen dolgozott.

Ugyanis az állami jövedelmek túlnyomó része közvetett (fogyasztási) adókból folyik be, ezeket pedig a nagyobb családok, fogyasztásuk nagyobb lévén, többszörösen fizetik. Így állott elő az a helyzet, hogy a sokgyer-

mekes családok, amelyek az állammal és a társadalommal szemben az új nemzedék felnevelésének a terhét vállalták, az állam részéről támogatás helyett a többszörös adóztatás által külön hátrányokban részesültek. Ugyancsak a sokgyermekes családok viselték a személyes szolgálataik által a honvédelem terheinek legjelentősebb részét, míg a nőtlenek vagy egygyermekesek nemcsak a fogyasztási adók fizetésénél élveztek meg nem érdemelt könnyebbséget, hanem a katonai szolgálatban különböző kedvezményekben részesültek.

A születési szám ijesztő csökkenése és a népszaporodás kedvezőtlen alakulása végre felhívta a törvényhozók figyelmét a család felbomlásával járó veszélyekre.

Franciaország ébredt először annak tudatára, hogy a családvédelmi politikát főként a sokgyermekes családok támogatásával kell kiépíteni. A családvédelem kiépítésében az állam és a társadalom párhuzamosan működött össze.

A társadalom közreműködésének eredménye volt a családi pótlék és a kiegyenlítő pénztárak megszervezése, amelyről már fentebb volt szó.

Az államnak családvédelmi tevékenysége részben pénzbeli vagy egyéb szolgáltatások engedélyezésében, részben bizonyos kedvezmények és mentességek megadásában állott.¹

Az állami kedvezmények a következők :

1. az 1913. július hó 14-én kelt törvény, amely havi segélynek engedélyezését teszi lehetővé azoknak a sokgyermekes családoknak, amelyeknek nincs a megélhetéshez elégséges jövedelmük;

2. az 1923. július hó 22-én kelt törvény, amely a jövedelmi adót nem fizető sokgyermekes családok részére engedélyez pótlékokat. Ez a törvény, amely csak bizonyos departementekben lépett életbe, azt a családfőt részesíti havi segélyben, aki francia állampolgár, jövedelmi adót nem fizet és gondozása alatt több mint három 13 éven aluli gyermeket tart el;

3. az 1918. június hó 29-én kelt törvény lehetővé teszi, hogy a szülő a második gyermektől kezdődően 100 franktól 1.000 frankig terjedhető jutalomban részesüljön, amelyet részben az állam fizet. Ezen a születési jutalmon kívül egy összeget biztosítási célra fordítanak, amely a szülők elhalálása vagy a gyermek 25-ik életévének betöltésekor esedékes.

Egyéb kedvezmények, amelyeket az állam engedélyez, a következők:

a) adóelengedések, amelyek egyenesadókra vonatkozóan, a népesség többségénél alig jelentősek;

b) utazási kedvezmények a vasutakon, a vasúti szállítmányok elindításánál elsőbbségek;

c) kedvezmények a gyógyfürdők díjainál és a gyógydíjak mérséklése;

d) a múzeumokba való kedvezményes belépés;

e) a sokgyermekes családok részére kedvezményes házépítési kölcsönök;

f) tanulmányi és ösztöndíjkedvezmények;

g) katonai mentességek;

h) a francia „családi érem” engedélyezése.

¹ Gouachon-Mouret Manuel Pratique D'Assistance. Lyon, 1925. 135.

Ezenkívül megkönnyítik a kisbirtokok megszerzését, a nyugdíj-ellátásnál, valamint baleseti járadéknál figyelembe veszik a gyermekek számát.

Állami alkalmazottak gyermekeik után családi pótlékban részesülnek amelyik a harmadik gyermektől kezdve emelkedik. Ugyancsak figyelembe vették a gyermekeknek a számát a drágasági pótlékok engedélyezésénél.

A sokgyermekes családokat sújtó adóztatási hátrányok kiegyenlítésére szolgál a gyermektelenek adója (úgynevezett aggregényadó), amelyik Franciaországban bizonyos egyenesadók 25%-át teszi ki, Olaszországban pedig megfelelő fokozat szerint a jövedelemhez igazodik. Ennek a hozadékát mindkét országban gyermekvédelmi célokra és sokgyermekes családok segélyezésére fordítják.¹

AZ UJABBAN A MALTHUZIANIZMUS felé hajló angolszász közvélemény nem kedvez a születési szám emelkedését előmozdító állami segélyezés bevezetésének.

Ezzel magyarázható az, hogy Nagy-Britanniában a családoknak születés esetén s egyéb támogatását vagy a magánjótékonyosság vagy a szegénysegélyezés körébe utalták.

Ismeretlenek a családi segélyek az Egyesült Államok területén is. Csak Kanadában Saskatchewan tartományban adnak anyagi támogatást minden reászoruló anyának. Itt a szülő nőnek, aki igényt tart reá, 25 dollár segítséget juttatnak, azonfelül amennyiben a közlekedési viszonyok lehetővé teszik, még szülési támogatást és orvosi segítséget is nyújtanak.²

Az említett kanadai tartomány álláspontja arra vezethető vissza, hogy a gyéren lakott területek népességének szaporodását kívánják előmozdítani.

Ugyanez a szempont indokolja Újzéland magatartását is, amely először szabályozta általánosságban a családi pótlékok kérdését az 1926. szeptember hó 9-én kelt s a csekélyebb jövedelemmel rendelkező szülők gyermekeinek eltartási költségeihez való hozzájárulásképpen pótlékok engedélyezéséről szóló törvényben (Family Allowances Act. 1926.),³ amelynek 1927. április hó i-én kellett életbe lépnie.

E törvény a harmadik gyermektől kezdődően heti 2 shilling pótlékot engedélyez azoknak a családfőknek, akiknek heti jövedelmük a 4 font sterlinget meg nem haladja.

Pótlékot csak az után a gyermek után engedélyeznek, aki 15 évesnél fiatalabb, a kérvényezőnek édes vagy mostoha vagy örökbefogadott gyermeke. Kizárják a segélyezésből a házasságon kívül született gyermekeket, azokat a gyermekeket, akiket tényleg nem a kérvényező tart el, mint családtagot, végül azokat, akik állami nyugdíjban vagy rokkantjában részesülnek.

¹ A sokgyermekes családok támogatása Olaszországban. Társadalombiztosítási Közlöny 1929. júliusi szám, 340. o.

² J. Howard T. Falk: Le Service Social au Canada Paris 1928.

³ Teljes szövegét lásd: Internationale Arbeitsamt. Gesetzereihe 1929. szeptemberi füzet Gesetzereihe 1926. NS. 5.

A heti 4 font sterling jövedelembe nemcsak a családfő, hanem az összes családtagok keresményét, valamint vagyonuknak a hozadékát is beszámítják.

Mivel a segély engedélyezésének népesedéspolitikai célja van, tudniillik az angolszász népesség szaporodását akarja előmozdítani, a segélyezésben az idegen honos családok sem részesülhetnek.

A sárgafaj elleni védekezés szempontjából kizárják a segélyezésből az ázsiai fajhoz tartozókat még abban az esetben is, ha született brit alattvalók.

Erkölcsei szempontból nem kaphatnak segélyt azok a családok, ahol a családfő vagy a feleség erkölcstelen életmódot folytat, büntetendő cselekményt követ el, vagy oly rossz híre van, amely őt közmegevetésnek teszi ki.

A családi pótlék jogosulatlan felvétele súlyos pénz- és fogházbüntetéssel jár.

Az újzélandi családi pótléktörvény egyáltalában nem tekinthető a családi munkabér bevezetésének, hanem csak családi jövedelem minimum biztosításának. Ugyanis nemcsak munkások, hanem más társadalmi osztályhoz tartozó egyének is részesülhetnek benne, feltéve, hogy összjövedelmük a heti 4 font sterling alatt marad.

A törvény végrehajtása Ujzélandnak évi 50 millió font sterling költséget okoz, úgyhogy a törvény a kilátásba helyezett időpontnál (1927. április hó i-nél) későbbben lépett életbe.¹

AZ ÁLLAMNAK CSALÁDVÉDELMI TEVÉKENYSÉGE, amennyiben az a népességszaporodás előmozdítását célozza, a népesedéspolitika keretébe tartozik és kívül esik a családvédelem tulajdonképeni körén.

Figyemen kívül hagyva a születési szám növelésére irányuló törekvéseket, a család három részről részesülhet támogatásban. És pedig az állam támogatása, a társadalom, jótékonyági vagy patrimonialis jellegű segítsége, végül a társadalombiztosítás szolgáltatásai által.

Az állam támogatása lehetne a legáltalánosabb és legkielégítőbb, mert az államnak gondoskodása mindenkire kiterjed, az egész népesség családos része megfelelő támogatásban részesíthető, az állampolgárok összeségének anyagi ereje a költségek viselésénél igénybe vehető.

Hátránya, hogy a támogatás minden más körülménytől független. segélyezéssé alakul, amely kiöli vagy mérsékli a családfenntartó felelősségérzetét, sőt az is lehetővé válik, hogy a családfő minden kereseti tevékenység nélkül egyedül nagyszámú gyermekei után élvezett állami hozzájárulásból éljen.

Az államnak a családi pótlékok alakjában nyújtott anyagi hozzájárulásától azonban nem szabad elzárkózni, ha az ország népmozgalmi adatai aggasztóan alakulnak, vagy ha az általános nyomor az állam segítségére utalja a szűkölködő családok nagy tömegét.

Az államnak a preventív egészségügyi, a jogi és az adópolitikai

¹ Ettől némileg eltérő felfogást követ Nádujfalvy: Kollektív gondoskodás a családvédelemben c. cikke. (Társadalombiztosítási Közlöny 1929. évf. áprilisi száma 62. o.)

családvédelem kizárólagos hatókörébe tartozik, amit a családvédelem másik két módja csak kiegészíthet, de nem pótolhat.

A családvédelmi probléma megoldására legkevésbé van elégséges ereje a társadalmi, vagy jótékonyági, vagy patrimonialis elv alapján működő szervezeteknek. Kivételesen kedvező viszonyok között, mint Franciaországban és Belgiumban bizonyos számbavehető eredményeket érnek el, azonban az a körülmény, hogy működésük nem kötelező és nem általános, híveiket is arra készíti, hogy törvényhozásilag szabályozva a családi pótlék kérdését, a társadalombiztosítás egyik ágává fejlesszék ki.

A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSNAK a családvédelem terén kifejtett működését az irodalom részletesen tárgyalta.¹

Azok a kedvezmények, amelyeket a társadalombiztosítás a biztosítottak családjaira való tekintettel nyújt, általában a következők:

1. a munkások biztosítási járulékait a nagyobb családúaknál csökkentik, viszont a szolgáltatások nagysága a családtagok számához képest emelkedik. Így például az 1928. április 5-én kelt francia társadalombiztosítási törvény szerint a táppénz minden 16 éven aluli gyermek után napi 50 centime-mel emelkedik;

2. a családtagok részére a társadalombiztosítás bizonyos szolgáltatásokat nyújt. Így a betegségi biztosítás körében a családtagok is részesülnek gyógykezelésben stb. Az öregségi biztosításban pedig az özvegyeket és árvákat megillető járadékok családvédelmi természetűek.

Vita tárgyát képezi az, hogy az anyasági biztosítás kizárólag családvédelmi funkciója-e a társadalombiztosításnak? Erre a kérdésre tagadólag kell válaszolni, mert kétségtelen, hogy amennyiben a biztosított tag részesül az anyasági biztosítás keretében terhességi, gyermekágyi segélyben, szülészeti támogatásban, ez a tag egészségi állapotának védelmét, munkaképességének mielőbbi helyreállítását is célozza. Ellenben a társadalombiztosító intézetek által engedélyezett szoptatási segély már kizárólag családvédelmi természetű, mert a csecsemő életben-tartásának és egészséges felnevelésének érdekében nyújtják. Úgyszintén tisztán családvédelmi természetűek a biztosítottak családtagjainak az anyasági biztosítás körében adott különböző szolgáltatásai. Vannak egyes államok, ahol a biztosított nőmunkásnak kiházasítási segély is jár, így például Laz osztrák rokkantsági biztosítás keretében.

Vagyis a társadalombiztosítás működésébe a családvédelmi feladatok megoldását már bevonta és a családvédelmi irodalom a kérdés továbbfejlesztésének legcélszerűbb módját a társadalombiztosításnak családbiztosítási ágazattal való kiegészítésében látja.²

A CSALÁDBIZTOSÍTÁS már régóta egyik ága a magánbiztosításnak, így Schoenbaum³ adatai szerint a családi biztosítás körébe tartoznak, mert a családvédelmet szolgálják, a magánbiztosításnak a

¹ L. Schoenbaum prágai professzornak az internationale Vereinigung für Sozialen Fortschritt kiadásában megjelent Die Ausgestaltung der Sozial- und Privatversicherung mit Rücksicht auf den Familienschutz című munkáját.

² Lásd Lengyel E. i. cikkét.

³ I. munka 7. 1.

halál, a baleset, a betegség, a kiházasítás, bizonyos kor elérése esetén járó szolgáltatásai. Így Németországban 1927-ben 11.6 millió biztosítási szerződés volt 11.635 millió márka biztosított tőkeösszeggel. Vagyis átlag minden hatodik állampolgárra és a családoknak aránylag még nagyobb részére esett egy-egy biztosítás, holott még mindig nem érték el a háború előtti állapotot. Dániában ugyanezen évben egy millió biztosítási kötvény volt 16 milliárd dán korona összeggel, vagyis minden harmadik dán lélekre esett egy biztosítás és minden egyes lélekre 400 dán korona. Még a rossz anyagi viszonyok között élő Ausztriában is 1.4 millió biztosítási szerződés volt érvényben 23 milliárd schilling összegben, vagyis minden negyedik vagy ötödik osztrák érdekelve volt a szerződések által. Legkedvezőbb a magánbiztosítás aránya Nagy-Britanniában, ahol 45 millió lakosra 78 millió biztosítási kötvény esett 234 milliárd biztosítási tőkével. Ez az adat is reávilágít arra, hogy a társadalombiztosításnak családi biztosítással való kiegészítése miért talál Angliában oly nagy ellenzésre, azért mert a magánbiztosítás ezt a kérdést már részben megoldotta.

Az általános családbiztosításnak magánbiztosítás kapcsán való megoldására irányuló javaslat a legtöbb államban alig vihető keresztül.

Ugyanis a biztosítási szerződések nem egyenletesen oszlanak meg az érdekeit családok között. Túlnyomórészt a módosabbak vagy pedig a kisebb vagyonúak közül kerültek ki a biztosítottak, a középosztálynak szabadkereseti pályán lévő tagjai pedig csaknem kivétel nélkül biztosítási szerződésekkel gondoskodnak családjukról. Nagyrészt kívül maradnak a biztosítottak körén a nagyvagyonúak és még inkább a fokozott családvédelemre szoruló munkások.

Ezen a hátrányon a biztosítás kötelezővé tételével óhajtanak segíteni, vagyis a magánbiztosítást népbiztosítássá akarják kifejleszteni. Ez esetben a biztosító társaságok különböző kedvezményekben részesülnének, viszont kezelési költségeik és számításaik állami ellenőrzés alá kerülnének.

Az kétségtelen, hogy a magánbiztosításnak népbiztosítássá való kiépülése a biztosító társaságok részéről a preventív egészségügyi szolgálat kiépítését vonná maga után, ami az Amerikai Egyesült-Államokban olyan fényes eredményekre vezetett.

A magánbiztosításnak családi biztosítássá való kötelező kiépítése mellett felhozott az az érv, hogy helyesebb a gyakorlatban már bevált biztosító intézetek működését elősegíteni, mint az egész biztosítási ágat a társadalombiztosítás szerveire átruházni, a közelmúlt tapasztalatai alapján esik. Ugyanis Európa csaknem minden államában megelőzte a magánbiztosítás a betegségi, az öregségi, a baleseti és anyasági biztosítás terén a társadalombiztosítást: mégis ezeknek a biztosítási ágaknak kötelezővé tétele a legtöbb államban a társadalombiztosítás külön szerveinek a kiépítésével járt, s csak néhány államban bízták a társadalombiztosítást a már bevált magánbiztosító társaságokra.

A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSNAK a családbiztosítási ággal való kiegészítése esetén tisztázni kell azt a családi rizikót, amely ellen a biztosítás védelmet nyújt. A betegség, az anyaság, a baleset, az öregség,

rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére szóló biztosításnál már megvan a családbiztosítás, legfeljebb a szolgáltatások körét és mértékét lehetne némileg módosítani.

Nincs meg azonban a biztosítás a családfőnek arra a többszükségletére vonatkozóan, amelyeket a család tagjainak szaporodása okoz. A fentebb előadottak szerint a szabadversenyen alakuló gazdasági rendben a munkás keresete, a munkabérnek nagysága független a munkás családtagjainak számától. Ha tehát a munkabér a család fenntartásával járó többkiadás fedezésére nem elégséges, akkor a munkás családfőnek olyan jövedelmet kell biztosítani, amely a munkabért a szükséges mértékre kiegészíti. Vagyis a munkáscsalád jövedelme ezekben az esetekben nagyobb kell hogy legyen, mint a munkabér. Ezt a különbséget vagy az állam adhatná, vagy pedig a biztosítás szolgáltatásaiban találhatna fedezetet.

Mivel a magánbiztosításnak sem szervezete, sem kiterjedési köre a probléma megoldására nem elegendő, a társadalombiztosításhoz kell fordulnunk, amely a családbiztosítást a fentebb részletezett szűkebb körben már bevezette.

A családbiztosítás terheinek a termelésre való áthárítását csak röviden indokolom.

Alapja ugyanaz, mint a már bevezetett családbiztosítási szolgáltatásoknál. Vagyis a termelésnek kell viselni a munkáscsalád eltartásának költségeit is és minthogy a szabadversenyen alapuló gazdasági rend mellett egyénenkint nem teheti meg, a családfenntartás és az utódok felnevelésének költségeit generálisan a termelésre kell hárítani.

Kétségtelenül ezzel szemben azt az ellenvetést fogják mint leghatásosabbat felhozni, hogy a családbiztosításnak a társadalombiztosítás körébe való bevonása egyes termelési ágak költségeit aránytalanul növeli, míg más termelési ágak a társadalombiztosítás alóli mentességük következtében ezektől a terhektől is szabadulnak. Ha az állam családvédelmi politikát akar csinálni, úgy valamennyi családot vonja be a védelem körébe, mert ha a társadalombiztosítás keretébe tartozó családoknál fontos a család védelme, úgy az annak keretein kívül álló és rosszabb munkafeltételek mellett dolgozó mezőgazdasági munkások családtagjai szempontjából nem kevésbé szükséges. Azonban eltekintve attól, hogy számos államban a társadalombiztosítás valamennyi termelési ágra — így a mezőgazdaságra is — kiterjed, ugyanezzel az érveléssel elnevezték a társadalombiztosításnak az ipar és a kereskedelem körébe való bevezetését.

Az a körülmény, hogy az annyira szükséges családbiztosítást nem sikerül egyszerre a népesség egész tömegére kiterjeszteni, nem teszi feleslegessé azt, hogy a családbiztosítást a társadalombiztosítás keretében fokozatosan megvalósítsuk.

Másik súlyosabb ellenvetés az, hogy nincsen meg a családi élet jelenségeire a családra, mint biológiai egységre való tekintettel feldolgozott részletes statisztikánk, amely a családi kockázat nagyságáról tájékoztatást nyújtana.¹

¹ Lásd a Genfben tartott I. népesedési világtalálkozó iratait

Eldöntetlen kérdés továbbá az is, hogy a családbiztosításnak a társadalombiztosítás körében való teljes kiépítése nem vonja-e maga után a születési szám lényeges emelkedését, ami az összes eddigi számításokat halomra döntené. Amennyiben a családbiztosításnak az állam népesedéspolitikája szempontjából ilyen kedvező eredményei mutatkoznának, úgy ez a különbség állami hozzájárulással kiegyenlíthető. Bár az eddig adatok nem látszanak ezt igazolni, mert Schoenbaum¹ közlése alapján a lipcsei helyi betegpénztár adatai szerint a társadalombiztosítás által nyújtott kötelező anyasági biztosítás körében ezer 15-44 éves korban lévő női biztosítottra 429 születés esett, míg azokra, akik önkéntesen biztosították magukat anyaság esetére, a születési szám 42.93, vagyis ennek tízszerese volt. Ez az adat nem azt mutatja, hogy a biztosításnak a születési szám emelésére jelentékeny befolyása van, hanem csak azt, hogy azok, akiknél gyermekek születése valószínű volt és gyermekek után vágytak, magukat önkéntesen biztosították. Ez az érv legfeljebb az önkéntes biztosítással, nem pedig a kötelező társadalombiztosítással szemben hozható fel.

A CSALÁDBIZTOSÍTÁS GONDOLATA a magyar társadalombiztosításban sem idegen.

A betegség esetére szóló kötelező biztosítás keretén belül a családtagok részére biztosított szolgáltatások, az anyasági biztosítás fogalmi körébe tartozó szülés esetére szóló ingyenes kezelés és segélyezés, a hat-heti terhességi és hatheti gyermekágyi segély, a tizenkét hetes szoptatási segély, amely nemcsak a biztosított tagnak jár, hanem a velük élő családtagoknak is bizonyos korlátok között, lényeges segítséget jelentenek a munkáscsaládok javára.

Ezenfelül a családtagok védelme a balesetbiztosításban, még inkább az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló biztosításban is érvényesül. Ez utóbbinál ugyanis az öregségi vagy rokkantsági járadékra igényjogosult egyén gyermekei után a járadékpótlék 5%-ának megfelelő gyermekpótlékban részesül. Járadékra van továbbá igénye az özvegynek, az elhunyt gyermekének pedig árvajáradékra.²

Az 1928: XL. törvénycikknek családvédelem szempontjából egyik legfontosabb rendelkezése az, hogy a Társadalombiztosító Intézet öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére biztosító ága egészségvédő és gyógyító szolgálatot köteles szervezni.

A megelőző egészségvédő szolgálat kiinduló pontja pedig csakis a családok szociálhigiénikus védelme lehet és ezt egészítik ki azok a lakáspolitikai intézkedések, amelyek a munkáscsaládok részére egészséges lakások építését vannak hivatva szolgálni és amelyre az idézett törvény 133. §-a ad törvényes lehetőséget.

Azok az áldozatok, amelyeket a magyar társadalombiztosítás a család védelmére fordít, egész pontosan nem mutathatók ki. A család részére nyújtott szolgáltatásokat összességében csak az anyasági biztosítás

¹ I. m. 20. old.

² Lásd az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról szóló 1928: XL. t.-c. 52. és köv. §-ait.

körébe tartozó szolgáltatásoknál lehet kiszámítani. Így a budapesti körzet 1927. évi eredményszámlája szerint a pénztárnál az 1927. év folyamán kifizettek :

terhességi segélyt	302.342 P t (1.04%)
gyermekágyi segélyt	845.169 „ (2.92%)
szoptatási segélyt	373.046 „ (1.29%)
szülésznői díjat	173-155 „ (0.60%)
tehát összesen	1,693.712 P-t (5.85%)

A százalékszámok az egyes költségtételeknek a tiszta jövedelemhez való arányát mutatják, tehát az annyit jelent, hogy a budapesti körzet tiszta jövedelméből 1.85%-ot fordítottak támogatásra. Természetesen ehhez az összeghez még hozzá kell számítani, mint természetbeni segélyezést, a gyógyászati ellátásnak, az orvosi, valamint a kezelésköltségeknek megfelelő hányadát. Ez azonban összegben nem fejezhető ki.

Ez a táblázat nem foglalja magában azokat a költségeket sem, amelyet a társadalombiztosítás az anya- és csecsemővédelem szolgáltatásában álló intézményeknek, főként az Országos Stefánia Szövetség helyi intézeteinek juttat.

Minthogy a születések száma vidéken a magasabb, az egész ország területén a fenti segélyekre kifizetett összeg a tiszta jövedelem nagyobb százalékát köti le.

A MAGYAR TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS a család eltartási rizikóját mindaddig nem vonta be tevékenységi körébe.

A m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztériumban a sokgyermekes családok támogatásáról 1925-ben készült törvényjavaslat egyik fejezete a családi biztosítás kérdésével foglalkozott, azonban ezt a törvénytervezetet iiiindezideig nem publikálták.

Mielőtt a magyar társadalombiztosításnak családbiztosítással való kiegészítése kérdésében állást foglalhatnánk, szükséges a kérdésnek statisztikai adatokkal való megvilágítása.

Az öregség, rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére szóló kötelező biztosítást szabályozó törvényjavaslat előkészítő munkálatai során az érdekelt népesség statisztikai adatait feldolgozták és csak ez az egyetlen adatgyűjtés, amely a kérdésre vonatkozóan tájékoztatást nyújt.

Az 1927. évi április hó 4-1 felvétel szerint volt:

irodai munkavállaló	96.389
üzemi munkavállaló	513.401
háztartási munkavállaló	90.130
összesen	699.920

A 45.865 bányászati munkavállalón kívül tehát az 1927. évi április hó 4.1 munkavállalói összeírás 699.920-at eredményezett. Ez az összeírás az utóbbi években az egyetlen, amely megbízható adatokat tartalmaz a munkavállalók gyermekeire vonatkozóan. A jelenlegi tényleges állapotot a gyermekek számára vonatkozólag nem ismerjük s így a jelen állapotnak megfelelő adatok csak becslés vagy valószínűségi számítások útján állapíthatók meg.

Az említett összeírás szerint a fenti három kategóriában a 14 évelő gyermekek száma a következő volt:

7

70.415 férfi	irodai alkalmazottnál	38.811, azaz 55·1%
<u>25.974 női</u>	„ „	<u>2.976 „ 11·5%</u>
96.389 fi és nő	„ „	41.787, azaz 43·4%
399.315 férfi	üzemi alkalmazottnál	298.044, azaz 74·6%
<u>114.086 női</u>	„ „	<u>25.509, „ 20·6%</u>
513.401 fi és nő	„ „	323.553, azaz 63·0%
2.345 férfi	háztartási alkalmazottnál	1.009, azaz 43·0%
<u>87.785 női</u>	„ „	<u>4.609 „ 5·3%</u>
90.130 fi és nő	„ „	5.618, az az 6·2%

Az 1927. évi összeírás tehát a 699.920 munkavállalónál 370.958 azaz 53% 14 éven aluli gyermeket talált.

Ezeket az adatokat az Országos Társadalombiztosító Intézet érdekkörébe jelenleg tartozó biztosított munkavállalók létszámára átszámítva a következő eredményt kapjuk:

ipari (üzemi) biztosított	573.023	s ezeknek a fenti arányban	
		14 éven aluli gyermeke	361.004
háztartási „	135.146	„	8.379
irodai „	<u>51.202</u>	„	<u>22.222</u>
összesen	759.371	„	391.605

Itt meg kell jegyezni, hogy az irodai alkalmazottnál csak az Országos Társadalombiztosító Intézetnél biztosítottak szerepelnek. A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének idevonatkozó adatai nem állanak rendelkezésre,

A családi biztosítás megvalósítása esetén a szolgáltatásnak 759.371 alkalmazottnak 391.605 14 éven aluli gyermekére kellene kiterjedni.

Ha a családi biztosítás keretében a biztosítottak gyermekei után családi pótlék rendszeresítésére gondolunk, úgy figyelemmel kell lennünk a gyermekek létszámán kívül az alkalmazottak kereseti viszonyaira is, amelyről az alábbi táblázat nyújt kimutatást.

A betegség esetére biztosított munkavállalók évi keresete pengőben az 1928. évi taglétszám alapján számítva (országos adatok).

(Ideiglenes kimutatás.)¹

<i>A munkavállalók minősége</i>	<i>Az összes biztosítottak évi keresete volt</i>
Ipari	704.971.238 P
Háztartási	<u>97.037.367 „</u>
Együtt	802.008.605 P

Ha a családi pótlékok nyújtását állami hozzájárulás nélkül egyedül az alkalmazottak jövedelme alapján a munkaadókra kivetett 2%-os járulékokból akarjuk fedezni, úgy maximálisan évi 16 millió pengő

¹ Az itt kimutatott kereseti összegek átlagbérek alapján számítottván, csak megközelítő tájékoztatást nyújtanak. A kereseti összeg azonban az „Unterversicherung” folytán feltétlenül több volt ennél.

felosztásáról lehet szó, ami gyermekenként mindegy évi 41 pengő családi pótlékra nyújt fedezetet.

Ha ellenben az összmunkásságot is a családi pótlékok céljára külön 2%-os járulékkal terhelnék meg, úgy a felosztható évi összeg mintegy 32 millió pengőt tenne ki, amelyből egy-egy gyermek évi 82 pengő családi pótlékban részesülhetne.

Ha azonban a kivetett járulékok 10%-át behajthatatlannak feltételezzük, úgy sokkal valószínűbb adatokat kapunk, ha egy-egy gyermek részére évi 72, azaz havi 6 pengős családi pótlékot veszünk számításba.

A családi pótlék ilyen elgondolásával szemben kétségkívül súlyos ellenvetések fognak elhangzani.

Egyrészt hivatkoznak az általános gazdasági válságra, amely a biztosítási járulékot fizetésére kötelezett munkaadók tekintélyes részének a fizetőképességét megingatta, ennél fogva újabb járulékokkal való megterhelése a gazdasági válság további elmélyülését vonná maga után. Ez kétségkívül igaz, azonban a 2%-os járuléknak a termelési költségekre való hatása annyira elenyésző, hogy százalékokban alig fejezhető ki. Másrészt pedig a családi pótlékokhoz szükséges járulékok beszedése és a szolgáltatások kifizetése újabb adminisztrációs költségekkel nem járhat, ennél fogva teljes egészében a biztosítottak családjaihoz folyván vissza, azok fogyasztóképességét emeli és a hazai termelés jobb foglalkoztatásra vezet.

Másik ellenvetés az, hogy a családi pótlékrendszer csak az ország kereső lakosságának egy részére terjed ki, a lakosság túlnyomó részét alkotó mezőgazdasági népréteg pedig kívül marad. Ezzel egyrészt az ipari termelés aránytalan teherhez jut, másrészt a támogatásra jobban rászoruló és az ország népesedési rezervoárját alkotó földművesosztály gyermeknevelési gondjait nem enyhíti. Itt figyelembe kell vennünk, hogy az általános dekonjunktúra méreteiben és hatásaiban meg sem közelíti a mezőgazdasági túlprodukciónak következtében előállott világválságot, valamint azt is, hogy a mezőgazdasági népesség gyermekei a mezőgazdasági termelés körében nagyrészt természetbeni szolgáltatásokban részesülnek (termékek, tej stb.) amiből az ipari munkásság ki van zárva, végül, hogy a gyermekek a mezőgazdaság körében sokkal előbb folytatnak kereső tevékenységet.

A családi pótlék rendszerének a munkásság körében is lesznek ellenzői, akkor ha erre a célra őket is járulékokkal terhelik. Itt is meg fog ismétlődni az az álláspont, mint az angol és a német munkásszervezetekben, hogy a családvédelem költségei az államot terheljék. Azonban a most vázolt rendszer, amelyik a családi pótlékot a gyermekek arányában nyújtja és a nagyobb számú gyermekeknél nem emeli a járadékok nagyságát, egyáltalán nem rejt magában születési prémiumot, hanem a gyermekeltartással tényleg felmerülő kiadásokat osztja el a családi rizikó figyelembevételével a kereső biztosítottak között.

A családi pótlékrendszer bevezetése a család anyagi helyzetét megerősítvén, a szociális élet alapsejtjét, a családot a szociálpolitikai gondoskodás középpontjába állítja. Ennek kedvezőbb hatása nemcsak a gazdasági életben, hanem az erkölcsi téren is mutatkozni fog.

Népesedéspolitikai hatásai azonban előreláthatóan nem lesznek annyira jelentősek, hogy a születési szám nagyobb mérvű emelkedésére vezessenek, legfeljebb a születések arányának a biztosított munkásság körében való rohamos esését fogják megállítani.

A népesedéspolitika azonban nem a társadalombiztosításnak kötelessége, hanem az államnak a feladata. A születések csökkenését előidéző erkölcsi és anyagi okok tárgyalása túlhaladná a cikkem kereteit. Csak azt említem meg, hogy anyagi téren a sokgyermekes családok fokozott támogatásával, születési jutalmak rendszeresítésével, a harmadik gyermektől kezdődően magasabb családi pótlék juttatásával lehet a születési szám kedvezőbb alakulására hatni. Evégből azonban az államnak külön bevételi forrásokhoz kell nyúlnia, amint Francia- és Olaszországban már meg is történt: a gyermeknevelés költségei alól magukat kivonó és nagyobb teherbíróképességű állampolgárok különleges megadóztatása által a szükséges fedezetet előteremteni.

Familienchutz und Sozialversicherung

Von Dr. LEVENTE KÁDÁR, Ministerialrat im ung. Ministerium für Volkswohlfahrt und Arbeit

In den Mittelpunkt der neusten sozialen Bewegungen trat der Schutz der Familie. Mit den Problemen des Familienschutzes befasste sich nicht nur der Internationale Kongress für Sozialpolitik, sondern unlängst auch die dritte Generalversammlung der Internationalen Vereinigung für sozialen Fortschritt.

Das kapitalistische Produktionssystem führte mit seiner Einseitigkeit zur Auflösung des Familienlebens, da man in der Zeit des wirtschaftlichen Liberalismus bei Festsetzung des Lohnes nur auf den Arbeiter, und nicht auf seine Familie bedacht war. Von einem Familienlohn als von einem Begriffe kann man nicht sprechen, da die Familie nur ein Einkommen, und keinen Lohn hat. Die Familie hat aber einen Anspruch auf Lohn, der ihr eine menschenwürdige Lebensweise sichert. Bei der Arbeiterklasse ist die Grundlage dieses Einkommens der Arbeitslohn der arbeitenden Familienmitglieder. Wenn dieses Einkommen nicht genügend ist, so muss man die entsprechende Lebensführung sicherndes Einkommen für die Familie durch Familienzuschläge sichern.

Der Familienlohn spielte nur in Deutschland eine grössere Rolle und zwar in der Nachkriegskonjunktur. Zuzolge der Währungsstabilisierung und der Dekonjunktur in der Industrie kommt aber dieses System des Lohnes heute schon in den Lohnverträgen kaum vor.

In Frankreich und Belgien wollte man das Einkommen der Familie durch Zuschüsse erhöhen. Dieser Umstand führte zur Errichtung der Kompensationskassen für Familienzulagen. Dieses System ist in Belgien durch das Gesetz vom 14-ten April 1928 geregelt worden.

Das entsprechende Niveau des Familieneinkommens konnten aber die Arbeitgeberorganisationen durch die Ergänzung des Lohnes mit Zulagen nicht ganz sichern. Das führte dazu, dass auch der Staat selbst gewisse Begünstigungen den kinderreichen Familien sicherte. Der Staat strebt aber durch seine Unterstützungen dieser Art nicht so sehr sozialpolitischen, sondern vielmehr bevölkerungspolitischen Zielen zu dienen. Das Ziel ist vor allem die Geburtenziffer zu steigern. In dieser Hinsicht soll vor allem das französische System der Familienunterstützung erwähnt werden. Die neuste Regelung von Familienzuschlägen bringt das neuzelandsche Gesetz vom Jahre 1926 über die Sicherung von Familienzuschlägen. Laut dieses Gesetzes bekommt jede Familie wöchentlich eine Unterstützung von 2 Shilling nach jedem Kinde unter 15 Jahren, wenn das Gesamteinkommen der Familienmitglieder 4 Pfund nicht erreicht.

Bei Besprechung des Familienschutzes darf man der Tätigkeit der Privatversicherung in dieser Hinsicht nicht vergessen, da die Privatversicherung wertvolle Funktion im Dienste des Familienschutzes ausüben kann, da viele Familienwagnisse durch sie ausgeglichen werden können. Die damit zusammenhängenden Probleme könnte man aber nur dann ganz lösen, wenn sich alle jene Zweige der Privatversicherung, welche dem Familienschutze dienen, zu Volksversicherung umwandeln würden.

Die Ziele des Familienschutzes können vielmehr durch die Sozialversicherung verwirklicht werden. Es musste man sie nur durch einen neuen Zweig, durch die Familienversicherung ergänzen. Die Sozialversicherung hat auch schon jetzt Leistungen, die in den Rahmen der Familienversicherung gehören. Auch das ungarische Gesetz über die obligatorische Krankenversicherung der Arbeitnehmer bietet Leistungen, welche familienpolitische und familienschützende Tendenzen haben. Die Unfallversicherung, Alters-, Invaliden-, Witwen- und Waisenversicherung ist so ausgestaltet, dass Renten gewährt werden, die in den Bereich der Familienversicherung gehören (Witwen-, Witwer-, Waisen-, Erziehungsrente resp. Zuschlag).

Den Ausbau der Familienversicherung im Bereiche der Sozialversicherung erschwert der Mangel an Familienstatistik, die über die Details in dieser Hinsicht Aufklärung geben würde. In Ungarn hat die Zentralsozialversicherungsanstalt 759.371 Arbeitnehmermitglieder, welche 391.605 Kinder unter 14 Jahren haben. Diese Zahl der Kinder könnte bei den Renten der Familienversicherung in Betracht gezogen werden.

Im ungarischen Ministerium für Volkswohlfahrt und Arbeit wurde im Jahre 1925 ein Gesetzentwurf ausgearbeitet, in welchem ein Kapitel auch die Familienversicherung regelte. Der Text dieses Entwurfes wurde aber bisher noch nicht veröffentlicht.

Wenn man die Arbeitgeber und Arbeitnehmer im Interesse der Familienversicherung mit einem 2%-igen Beiträge belasten würde, so könnte man nach jedem Kinde eine Monatsrente von 6 Pengő sichern. Bei Ausrechnung dieses Betrages, wurde das Einkommen von 802,008.605 Pengő der Versicherten in Betracht gezogen.

Die Einführung der Familienversicherung wird voraussichtlich sehr bekämpft, insbesondere von den Arbeitgebern, weil ihre Einführung eine 2%-ige Lohnerhöhung für die Arbeiter bedeutet, was zur Erhöhung der Soziallast der Produktion führen kann.

Die Familienversicherung im Bereiche der Sozialversicherung kompensiert nur das Familienrisiko, sie ist nicht geeignet die Geburtenziffer zu erhöhen. Das letzte ist auch nicht die Aufgabe der Sozialversicherung, sondern des Staates.

Family Allowances and Social Insurance

by L. KÁDÁR DLL., Principal in the Ministry of Public Welfare and Labour

It is of late that the family protection has come into the centre of social activities. It was not only subject of consideration at the „First International Congress of Social Movement“ but it has also been dealt with by the „International Association of Social Progress.“

The decomposition of the family life was given impetus by the biased system of the capitalistic production because, when fixing the wages, it took heed of the workman and none of the family in the economic system of unchecked competition. There is no reason to speak of family wage as a notion because it is income and not wage that the family is earning. The family has claim on income such as to afford him human life. This income issues from the wages earned by the working members of the family, and, therefore, if it is not sufficient to maintain a standard of life proper, family allowances should be secured for the family.

It is Germany where to a greater extent the family wages have come to some importance at the time of monetary inflation consequent upon the Great War. A relapse, however, came into them in comparison to the general wage-contracts as a consequence of the financial stabilization and slackening activity in the industry.

There was an attempt made in both France and Belgium to make up the wage by family allowances. Thus came into life the family allowances and the „caisses de compensation des allocation familiales” which, so far as Belgium is concerned, was an issue of Act of 14th April of 1928.

The employers' organisation, however, could not afford making up wages by family allowances to such an extent as desired. It was unavoidable on the part of the State to give various allowances to families with a large number of members. The State interferes with the family allowances with a view not so much to social political consideration as to population problems; to put in other words the State aims to foster the growth of population. None the less organized are the family allowances paid in France. As a striking phenomenon in the field of family allowances should be mentioned the New Zealand regulation of 1926 which accords an allowance of 2 shillings per week to every child under 15 years of age with any family where the family income as a whole is not exceeding 4 pounds per week.

It is not unworthy to mention the activities of the private insurance which should be regarded as an important factor in insuring the families against the risks of the economic life. It would but lead to the solution of the problem if it were made compulsory and given the character of the folk's insurance.

The right way of bringing this problem to solution would be the social insurance, to say, by an addition of the family allowances as a new branch to the social insurance. Concerning the social insurance in Hungary — embracing the sickness, maternity, accident, old-age, invalidity, widows' and orphans' insurance — we are faced with allowances pertaining properly to the sphere of the family insurance.

Owing to the lack of statistical data, difficulties arise from setting up family insurance in the field of the social insurance. There are 759,371 employees insured with the Hungarian National Institute for Social Insurance having 391,605 children under age of 14 as to be considered within a possible insurance.

The Royal Hungarian Ministry of Public Welfare and Labour drafted in 1925 a bill containing measures for regulation of the family insurance, but so far it has not been made public.

It is held that a contribution of 2% on the part of both the employers and the employees — as bearing in mind that the average annual income of all the insured as a whole come up to 802,008,605 pengős — would enable the institute to pay weekly an allowance of 6 pengős per child.

The insurance as such is expected to meet great opposition on the part of the employers as it would entail an increase of the wage by 2% necessitating with much probability an equivalent increase in the cost of production. The family insurance as being brought into the field of the social insurance would likely do away with the risk of the family without giving impulse to a greater extent to the increase of the population. It is wrong to attribute it to the tasks of the social insurance; it is the State that has to do with it in connection with its population problems.

La protection de la famille et l'assurance sociale

Par Dr. LEVENTE KÁDÁR, conseiller ministériel au ministère de la prévoyance sociale et du travail

Au centre des nouveaux mouvements sociaux se trouve la protection de la famille, dont le problème on a écrit non seulement à l'ordre du jour du premier Congrès international social à Paris, mais aussi l'Association pour le Progrès social a traité ce problème à sa dernière session.

Le système de la production de capital a contribué à la dissolution de la vie de famille rémunérant — au système du concurrence libre — des ouvriers suivant leur travail sans regarde au nombre de leurs familles. La pensée du salaire de famille accordé en relation du nombre de la famille n'est pas acceptable, parce que la famille n'a pas de salaire, mais elle a des revenus. Cependant la famille a droit à un revenu suffisant pour maintenir une vie digne à l'homme; la base de ce revenu doit être chez la classe ouvrière le salaire des membres de la famille; en cas de non-sufficement du revenu total de famille, il faut qu'on accorde des allocations familiales supplémentaires pour assurer le standard of life.

Le salaire familial jouait un rôle après la guerre en Allemagne aux temps de conjuncture. Avec la stabilité du taux de monnaie et avec la diminution de la conjuncture industrielle, le salaire familial est devenu une fraction du contrat de travail.

En France et en Belgique on a voulu augmenter le revenu de la famille à l'aide des allocation familiales, pour cela on a institué des caisses de compensation des allocation familiales qui sont réglementées en Belgique par la loi du 14 avril 1928.

La compensation du revenu de la famille à l'aide des allocations familiales ne sont pas assurables seulement avec la contribution des employeurs. C'est pour cela, que l'État même a alloué les familles nombreuses. L'État ne veut pas poursuivre une politique sociale avec la protection des familles nombreuses, mais elle sert à l'augmentation de la population, c'est-à-dire elle veut atteindre son but: l'augmentation du nombre de natalité. Nous trouvons en France un système de la protection familiale qui fonctionne excellentement. En Nouvelle-Zélande on a réglementé les allocations familiales, où le champ d'application est plus étendu qu'autre part, allouant des familles* dont le revenu total ne dépasse pas de £ 4 par semaine, avec la somme de 2 sh, pour tous les enfants sous 15 ans.

Il convient de mentionner l'activité de l'assurance privée, qui joue un rôle supplémentaire précis contre le risque pécuniaire des familles, cependant elle ne serait convenable à la solution du problème qu'au cas où la population entière serait assujettie à celle et l'assurance de peuple se développerait.

Ce rôle serait mieux accompli par l'assurance sociale, qui aurait une nouvelle branche, l'assurance de famille. L'assurance sociale a maintenant des prestations, qui appartiennent à l'assurance-familiale. Dans le cadre de l'assurance sociale de l'Hongrie il y a dans les branches d'assurance-maladie, d'assurance d'accidents, d'assurance-vieillesse-veuvage-invalidité-orphelinat, des rentes appartenantes à l'assurance de famille.

Le manque de statistique détaillée concernant la famille, empêche l'extension de l'assurance familiale. En Hongrie sont assejettis à l'assurance de 759.371 travailleurs, qui ont 391.605 enfants sous 14 ans.

Un chapitre d'un projet de loi élaboré mais non publié en 1925, par le ministère de la prévoyance sociale et du travail, réglemente l'assurance de famille.

En tenant compte du salaire moyen des assurés s'élevant à 802,008.605 de pengoes par an, une contribution de 2% du salaire moyen, versée par les travailleurs et employeurs, rend possible une allocation annuelle de 72 de pengoes par chaque enfant à des familles.

L'introduction de l'assurance de famille a des entraves dans l'opposition des employeurs contre le paiement d'une contribution de 2% du salaire prétendant qu'elle augmente le coût de la production. L'assurance de famille court, au cadre de l'assurance sociale seulement le risque de famille, mais elle n'est pas susceptible d'augmenter la natalité, puisque ce n'est pas une tâche de l'assurance-sociale, mais celle de l'État.